

Visita a *Il Museo Nazionale del Cinema*. Torí, Itàlia

Xavier Jiménez

Emplaçat en un dels edificis històrics de la capital de la regió del *Piemonte*, a l'espectacular *Molle Antonelliana* obra de l'arquitecte Alesandro Antonelli, el *Museo Nazionale del Cinema* de Torí és la col·lecció de cinema més valuosa d'Itàlia i una de les més rellevants a nivell europeu, conjuntament amb el *Deutsches film museum* de la ciutat alemanya de Frankfurt.

El 19 de juliol del 2000 és la data des de la qual el símbol arquitectònic de Torí recull aquesta compilació de càmeres, cartells, records... reunida en la seva majoria per la col·leccionista i historiadora Maria Adriana Polo,¹ i que ofereix a l'espectador assistent tot un seguit d'experiències i descobriments al llarg de les seves heterogènies atmosferes, dividides en diferents plantes i on podem destacar la denominada "arqueologia del cinema", un recorregut pels inicis i els pioners de quan el cinema

encara no era cinema; la "màquina del cinema", tot un seguit de recreacions, evocacions i la possibilitat de contemplar peces úniques emprades a diferents rodatges de mítiques produccions, o la planta dels cartells cinematogràfics, un itinerari per un altre art —a vegades oblidat pel gran públic—, que suposa una ullada a més de 100 anys pels pòsters originals de centenars de produccions, la immensa majoria en la seva versió italiana.

Aquestes sales són un exemple d'aquest espai únic, una experiència que ja comença pels carrers de l'enigmàtica ciutat de Torí, dins el passeig que du a la via Montebello número 20, lloc on s'erigeix la *Molle* que recobreix el museu i que l'amaga a dins del seu cos. El concepte d'amagar es compren de seguida que t'endinses al seu interior: tot l'espai de l'edifici s'ha condicionat per l'establiment del museu, a primera vista sents que entres dins d'una sala de cinema, amb una il·luminació tè-

nue i un llarg camí per endavant, que comença amb la citada anteriorment *arqueologia del cinema*.

Possiblement és la part més completa del museu, on l'espectador s'involucra més amb l'art cinematogràfic, especialment amb tot el procés de creació, experimentació i desenvolupament, que desemboca finalment en el seu naixement. Hi ha una interacció constant amb el públic, i es poden visitar tota una sèrie de racons amb diferents experiments de dibuixos, vidres, llum... que van evolucionant cap al zoòtrop, o ja les primeres projeccions amateurs, amb una durada d'entre tres o quatre minuts. Per comprovar tota aquesta evolució, hi ha diverses aturades per poder visualitzar en còmodes sofàs aquestes primitives pel·lícules, així com activar els diferents mecanismes per comprovar de primera mà el funcionament de tot aquest material de finals del segle XIX.

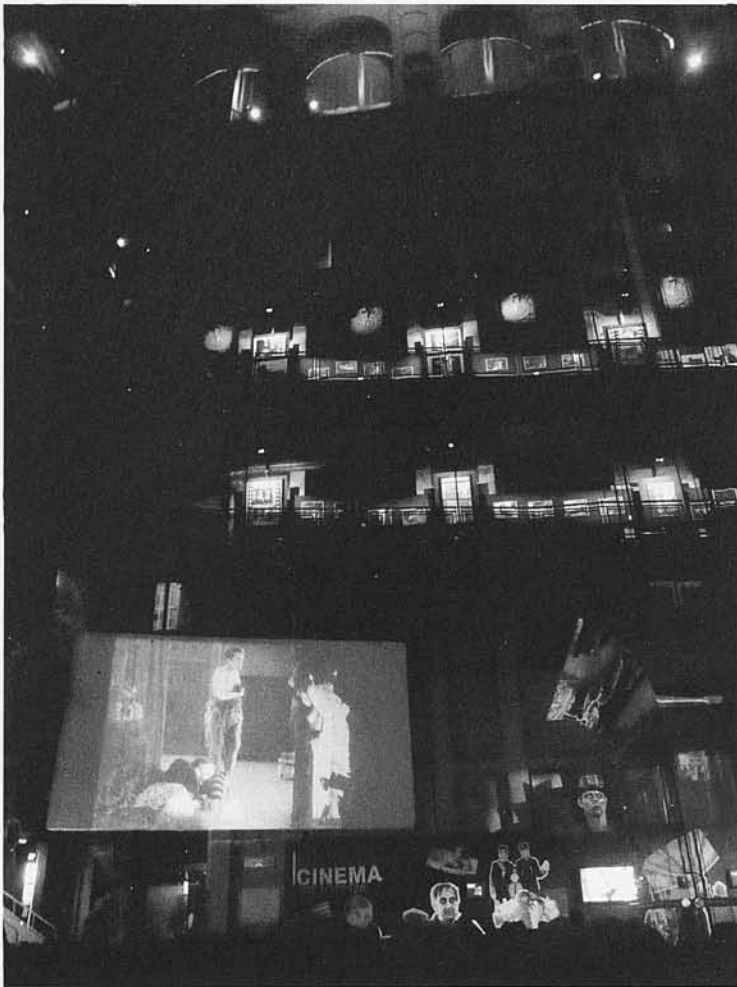
L'exposició consta de peces com teatrets d'ombres, dibuixos anamòrfics, *kaiserpanorames*, llanternes màgiques, exemples de cronografies, calidoscopis o caixes òptiques d'època, que constantment ofereixen alternatives de descobriments jugant amb la perspectiva, amb la mobilitat, amb les ombres; en definitiva, a la cerca del moviment de les imatges a dins d'una pantalla, que oficialment es va poder contemplar amb la inauguració del cinematògraf dels germans Lumière i la celebèrrima projecció a París del 1895. Com a curiositat, la paret del darrer passadís de la planta recorda la frase d'Auguste Lumiere augurant l'efímer trajecte del cinema com a invent, un vaticini massa arriscat per aquella època, i que el mateix pas del temps se'n va encarregar d'esborrar.

Una vegada visitada la planta dels inicis del cinema, es produeix un salt cap a la indústria, cap a la immensa diversitat d'elements, professionals, recursos... que requereix el funcionament d'un art més que centenari, i que es presentat sota el nom de la *Macchina del cinema*, on mitjançant recreacions de sales cinematogràfiques, despatxos d'empresaris, camerinos, exposició de material original emprats durant els rodatges de films com *Superman* (Richard Donner, 1978), *Lawrence of Arabia* (Lawrence de Arabia, David Lean; 1962) o *Il casanova di Federico Fellini* (Casanova, 1976), s'ofereix una visió de cada una de les facetes de les que consta un film, quins elements són necessaris en el seu rodatge, aturant-se per exemple en la fotografia, guió, só, *storyboard* o muntatge entre d'altres

aspectes, alguns d'ells explicats amb la projecció de vídeos. Són compartiments estancs al llarg de passadissos que conformen un quadrilàter on es pot contemplar des del fulletó original de *The godfather II* (El padrino II, Francis F. Coppola; 1972), a peces personals que varen pertànyer a Marilyn Monroe, una de les bufandes i dels barrets de Federico Fellini o un ninot dels *Gremlins* de la pel·lícula de Joe Dante de 1984.

Forma part d'aquesta secció, però situant-se a una alçada superior, el visitant pot recordar els cartells de part de la història del cinema, a dins de la *Gallerie dei manifesti*, en una de les passejades més emocionants del museu, i on es poden recordar antics i moderns films que descriuen el pas i l'evolució del cinema, des de *The cameraman* (El cameraman, Buster Keaton; 1928) fins *Star Wars* (La guerra de las galaxias, George Lucas; 1977), o des de *Citizen Kane* (Ciudadano Kane, Orson Welles; 1940), passant per *Zéro de conduite* (Cero en conducta, Jean Vigo; 1933), *Det sjunde inseglet* (El septimo sello, Ingmar Bergman; 1957) o *Metroplis* (Fritz Lang, 1927).

I entre la *macchina del cinema* i l'*arccheologia del cinema* es troba la zona més extensa i oberta del museu, coneguda com *Aula del Tempio*, que suposa un recorregut per la història del cinema a través de diferents decorats, coronat tot per la colossal cúpula de la mateixa *Molle Antonelliana*, que es pot apreciar a la perfecció des de la sala principal. Aquesta aula del temple es pot iniciar per una passejada al voltant de la sala, gràcies a l'estructura

en forma d'escalinata ascendent, on pengen cartells d'exposicions, retrospectives i congressos de cinema organitzats al llarg dels anys per la ciutat o el museu del cinema de Torí, a més de la recreació de diferents ambients cinematogràfics a mode de decorat de les diferents dècades de la segona meitat del segle XX.

Una vegada completada aquesta volta, que ofereix una vista panoràmica de 360 graus d'aquest cos principal del museu, el visitant s'ha de dirigir a l'interior de cadascuna de les habitacions que recreen en aquest cas gèneres cinematogràfics com el del terror, construint un decorat d'una cova on es pot veure un taüt que simbolitza la mort a través d'un vidre en el sòl, i on es projecten fragments de diverses pel·lícules clàssiques de terror com el *Dràcula* de la Hammer o l'adaptació de *Frankenstein* del 1931 a càrrec de James Whale. Al costat trobem l'espai de l'absurd o surrealista, vertebat en una gelera d'enormes proporcions, que obre pas a través d'ella a la projecció d'altres fragments, que es poden veure asseguts en inodors habitats com cadires. Un altre opció és la sala dels dibuixos animats, on el que més destaca és la porta d'accés, amb la silueta tallada del coiote, una de les creacions mestres de Chuck Jones per la Warner.

Si continuem per la sala, podem trobar un bar totalment destrossat a l'estil de l'autèntic western

nord-americà, l'espai de la ciència-ficció, decorat per una de les peces originals del vestuari d'*Alien* (*Alien*, el octavo pasajero, Ridley Scott; 1979), o fins i tot una casa a l'estil de la societat nord-americana dels seixanta, o un laboratori que homenatja als doctors que ha creat el cinema, des de Jerry Lewis al *Doctor Phibes*, o fins el *Seth Brundle* de *The fly* (*La mosca*, David Cronenberg; 1987).

La cara oposada comença amb una *performance* sobre el cinema experimental, i es completa amb un espai que mostra la importància que ha tingut la ciutat de Torí pel cinema italià, presentat en una recreació de l'interior del *Caffè Torino*, un dels emblemes de la ciutat des de l'any 1903. Tot aquest espai està coronat per la figura del *Moloch* que apareix al *peplum* de Giovanni Pastrone *Cabiria*, de l'any 1914, una estança basada en la decoració del període recreat a aquest film, i arrodonit amb una sèrie de nombroses butaques per poder gaudir de les projeccions simultànies que s'ofereixen en dues pantalles gegants a mode d'homenatge al cinema i als seus protagonistes.

Però un museu no és actualment un equip complet sense una sèrie d'acompanyants ineludibles com la llibreria, que es troba a la planta baixa de la *Molle* i que té un accés lliure sense haver de visitar el museu obligatòriament, cafeteria i per una altra banda, l'atracció que suposa l'ascensor, instal·lat a l'interior de l'edifici paral·lelament a la inauguració des de fa 8 anys, i que puja en un servei també independent del museu, a una altura de 85 metres oferint una panoràmica de tota la ciutat, i que permet, a més, una primer contacte amb el Museu, ja que travessa pel mig del *Aula dei Tempio*, en una vista senzillament espectacular, i una sensació de vertigen degut als vidres transparents que conformen la seva estructura, tant des de l'interior com des de fora com a espectador.

L'oferta cinematogràfica del museu no finalitza a la *Molle Antonelliana*. A part de tota la col·lecció permanent, hem d'afegir les exposicions temporals al llarg de l'any —la darrera va ser una retrospectiva sobre Marco Ferreri, encara que al mes d'agost no hi havia cap en marxa—; a dins l'organigrama s'adscriuen una biblioteca denominada Bibliomediateca "Mario Gromo" i el Cinema Massimo, dues opcions més que complementen tot el conjunt museístic.

La biblioteca ofereix un extens fons de monografies, pel·lícules i publicacions periòdiques, que van des de *Positif* a *Sight and sound*, catàleg *online* i accés lliure per consultar el material.

El cinema Massimo és l'altre gran suport del museu, i es troba pràcticament aferrat a ell, a l'altre costat del carrer. Una vegada realitzada una profunda reforma, aquesta multisala va reobrir al gener de 2001, per oferir una programació doble: per una banda, les sales 1 i 2 projecten pel·lícules convencionals, mentre que tercera està dedicada a les tasques de filmoteca, y presenta un programa de reposició de films antics i clàssics, a més de dur a terme treballs de conservació.

Arribats a aquest punt, no seria just deixar de comentar, o almenys apuntar, els aspectes més negatius d'aquest espai cinematogràfic, ja que, encara que la valoració global és més que positiva, se'l pot retreure una sèrie de mancances. Per exemple, la llibreria juga més amb el *merchandising* que amb un servei més involucrat amb la causa cinematogràfica i de publicacions sobre història, teoria o estudis de films; la representació és reduïda, i en diverses llibreries —Dante, Luxemburgo— del gran número que existeixen a Torí, es pot aconseguir una varietat igual o superior.

Un altre factor que resta punts a aquest anàlisi és la utilització de fragments de films en la versió doblada en italià. Un museu d'aquest calibre hauria d'apostar sense cap mena de dubte per apropar-se a l'originalitat més fidel de les pel·lícules, i aquesta comença per escoltar les veus dels seus protagonistes. La polèmica i utilització d'actrius i actors de doblatge —herència a Itàlia de l'etapa dictatorial de Mussolini, i copiat pel franquisme posteriorment—, hauria de quedar allunyada dels ambients d'un espai que pretén fomentar aquest tipus de oferta cultural.

I per finalitzar aquest repàs menys condescendent amb la visita al *Museo nazionale del cinema*, comentar el gran buit de la seva exposició: el desdibuixat i pràcticament inexistent concepte d'evolució històrica-artística del cinema. El començament és prometedor amb el període d'interval entre el segle XIX i XX, on s'ajusta a una anàlisi exhaustiva per tota aquesta fase com hem apun-

tat anteriorment, però una vegada contemplada aquesta secció, totes les sales restants es basen en una força visual —per altra banda extraordinària i emocionant—, però mancat d'un anàlisi, no tan sols del desenvolupament al llarg dels anys, si no que no existeix cap comentari ni ressenya remarkable de parts fonamentals de la història del propi cinema italià com l'etapa dels *peplums* situats a les dècades entre 1900 i 1920, el neorealisme, o el nou cinema italià dels seixanta i setanta. I cap referència als estudis de Cinecittà.

Abans de concloure, afegir la web del museu www.museonazionaledelcinema.it que possibilita una visita virtual —fotografies, no imatges en moviment—, i un accés a tota la informació de les seves activitats, conjuntament amb el cinema Massimo i la *bibliomediateca*, a més de consultar en format pdf la seva publicació mensual *La rivista del cinema* —igualment de difusió gratuïta en paper—, i que actualment arriba al número 63.

I fins aquí, aquesta visita textual al *Museo Nazionale del Cinema* de Torí, una ciutat per perdre's i un museu per gaudir d'una passió, ajudat en gran part gràcies a la seva privilegiada ubicació, que afavoreix una invasió de respir i de viure cinema durant les enriquidores hores de la visita. ☒

NOTES

(1) Va començar la seva col·lecció a l'any 1942, i actualment en el conjunt de tot el fons es comptabilitzen aproximadament 12.000 films, 20.000 aparells, 750.000 fotografies, 342.000 cartells, 26.000 llibres i unes 30.000 publicacions, a *Il Museo Nazionale del Cinema*. Milà, Ed. Il Castoro, 2006. pàg. 20.

